

แนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืน

แนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable Development Approach) เกิดขึ้นหลังการพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิชาการชื่อ "The World Conservation Strategy (IUCN, 1980) and Caring for the Earth (IUCN, 1991)" ถึงแม้มนิยามของคำว่า "การพัฒนาแบบยั่งยืน" จะยังไม่ชัดเจนและแตกต่างกันไปในแต่ละสังคมและโอกาส คือเริ่มตั้งแต่การปฏิเสธการพัฒนาอย่างสิ้นเชิง (Zero Growth Model) ไปจนกระทั่งการเริ่มต้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบัน (IUCN, 1980; McCormick, 1986; Brandt, 1980; Brundtland, 1987; Cotgrove, 1982) แต่ผู้อ่านจะเห็นว่าแนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืนก็ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางจากนักวิชาการและนักพัฒนาสังคม Tisdell (1988: 382) เสนอว่า ถึงแม้ว่าการพัฒนาแบบยั่งยืนจะเป็นแนวคิดที่มีคำจำกัดความที่ไม่ชัดเจน แต่ก็เป็นแนวคิดการพัฒนาทางเลือกที่สำคัญ และไม่ควรถูกละเลย

จากการศึกษาพบว่า คำจำกัดความของคำว่า "การพัฒนาแบบยั่งยืน" (Sustainable Development) ที่นำเสนอในที่สุด ได้แก่ คำจำกัดความของ The World Commission on Environment and Development ซึ่งกล่าวว่าการพัฒนาแบบยั่งยืนหมายถึง "การตอบสนองความต้องการในปัจจุบันของประชาชนและสังคม

โดยไม่กระทบหรือลดเม็ดความสามารถในการพัฒนาหรือความต้องการของคนหรือสังคมในรุ่นต่อไป (Brundtland, 1987: 43)"

แนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืน ให้ความสำคัญกับผู้แสดงทางสังคมในทุกขั้นตอนของการพัฒนา และให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเชื่อว่าประชาชนคือกุญแจสำคัญที่ตัดสิน ควบคุม และผลักดันให้ผลของการพัฒนาสำเร็จหรือล้มเหลว นอกจากนี้แนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืนยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาเชิงอนุรักษ์ ที่สนใจผลกระทบซึ่งอาจเกิดขึ้นกับทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งป้าไม้ ดิน และแหล่งน้ำ โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์ในระดับการปฏิบัติการในภาคสนาม (Micro-level of Practice) และการวิจัยในประเทศด้วยพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อศึกษาว่าทุกกระบวนการพัฒนา (Development Discourses) การแก้ปัญหาความยากจน (the Alleviation of Poverty) และรัฐสวัสดิการ (National Welfare) (Mies, 1986; Shiva, 1988)

ถึงแม้แนวคิดเรื่องการพัฒนาแบบยั่งยืนจะเป็นแนวคิดที่กล้ายเป็นคำพูดที่กล่าวขานกันโดยทั่วไปทั้งในหมู่นักวางแผนการพัฒนา นักปฏิบัติ และองค์กรพัฒนาทั้งภาครัฐและเอกชน ในปัจจุบัน แต่ปัญหาของความไม่ชัดเจนในตัวบ่งชี้ความสำเร็จ กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์ ระเบียบวิธีการศึกษา และข้อจำกัดในการนำแนวคิดไปประยุกต์ใช้ ยังคงเป็นปัญหาสำคัญของการนำแนวคิดไปสู่การปฏิบัติ ทั้ง ๆ ที่แนวคิดนี้ไม่ใช่เรื่องใหม่ ดังที่ Adams (1990: 207) ได้กล่าวไว้ว่ามาแล้วว่า "ไม่มีข้อ

ใต้ยังว่า การพัฒนาแบบยั่งยืนเป็นการพัฒนาแบบทางเลือกของ
กระบวนการทัศน์ใหม่ที่นำเสนอ แต่แนวคิดดังกล่าวยังคงห่างไกลจาก
การอยู่ในระดับของทฤษฎีการพัฒนา ดังนั้น ผู้ที่จะนำแนวคิดนี้
ไปใช้จึงควรพิจารณาอย่างรอบคอบ" (Redclift, 1987: 4, 1990:5)

ในกรณีของประเทศไทย แนวทางการพัฒนาสังคมเพื่อ
ความยั่งยืน เกิดจากการศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาเกษตรกร
รายย่อยในพื้นที่ชนบท ของคณะกรรมการบริการเกษตรกรและ
สหกรณ์ ก่อนที่วุฒิสภาจะสรุปกระบวนการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกันอย่าง
เป็นกระบวนการประกอบด้วย

1. ระบบคุณค่า เน้นการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคน
กับคน คนกับธรรมชาติ คนกับคุณธรรม ในรูปของการจัดระเบียบ
สังคม การขัดเกลาทางสังคม และกระบวนการถ่ายทอดความรู้โดย
ชุมชน

2. ระบบการเรียนรู้ เน้นการเรียนรู้ที่เชื่อมต่อภูมิปัญญา
ท้องถิ่นเข้ากับภูมิปัญญาสากล การพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ที่สอดคล้อง
กับความต้องการของชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรับใช้ชุมชนและ
สังคม

3. ระบบเกษตรกรรมแบบยั่งยืน เน้นความสมดุลระหว่าง
การทำเกษตรกับสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ หลีกเลี่ยงเทคโนโลยี
หรือวิธีทำการเกษตรที่ส่งผลกระทบต่อวิถีธรรมชาติ ตัวอย่างเช่น
การเกษตรผสมผสาน ไวน์สวนผสม เกษตรธรรมชาติ พุทธเกษตร-
กรรม วนเกษตร ซึ่งส่วนเป็นการเกษตรที่มีเป้าหมายเพื่อการบริโภค

และนำส่วนเกินไปใช้แบ่งปันแลกเปลี่ยนผ่านระบบการแลกเปลี่ยนที่
วางแผนพื้นฐานวัฒนธรรมชุมชนและเพื่อการค้า

4. ระบบหุนชุมชน เน้นการพึ่งตนเองในด้านหุน การสะสม
หุนชุมชนตามระบบวัฒนธรรมชุมชน เพื่อตอบสนองความต้องการ
พื้นฐานของสมาชิกในชุมชน

5. ระบบธุรกิจชุมชน หรือระบบตลาดตามความต้องการ
ของชุมชน ประกอบด้วยการจัดการด้านการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่า
ผลผลิตของตนเอง เพื่อลดต้นทุนสินค้าอุปโภคบริโภคที่ชุมชนผลิต
ได้ การจัดการระบบแลกเปลี่ยนผลผลิตระหว่างชุมชนต่อชุมชน
และระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภค

6. ระบบอุตสาหกรรมชุมชน เป็นระบบที่คู่กับระบบธุรกิจแต่
เน้นการพึ่งตนเอง มี 3 แบบ คือ อุตสาหกรรมชุมชนแปรรูปผลผลิต
อุตสาหกรรมชุมชนผลิตผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรในท้องถิ่น และ
อุตสาหกรรมชุมชนที่นำวัตถุดิบจากภายนอกมาผลิตเพื่อตอบสนอง
การบริโภคและการใช้สอยในชุมชน

7. ระบบสิ่งแวดล้อม เน้นระบบสิ่งแวดล้อมชุมชนทั้ง
สภาพทางกายภาพ เช่น ดิน น้ำ ป่า อากาศ และสภาพแวดล้อมทาง
สังคมที่เอื้อต่อการดำเนินชีวิต

8. ระบบสวัสดิการชุมชน เช่น กองทุนค่าวัสดุอาชญาบาล
ค่าทำศพ เพื่อสร้างหลักประกันด้านความมั่นคงให้แก่ผู้ด้อยโอกาส
และมีปัญหา

9. ระบบการรักษาสุขภาพของชุมชน เน้นการแพทย์
แผนไทย ในด้านการป้องกันและการดูแลสุขภาพที่วางแผนพื้นฐาน